

Till
Högsta domstolen

HÖGSTA DOMSTOLEN
R 2

INKOM: 2024-02-14
MÅLNR: Ö 438-24
AKTBIL: 4

KOMPLETTERANDE ÖVERKLAGANDE

Ö 438-24

Region Skåne ./ Olivia

Som ombud för Region Skåne inkommer jag med följande utveckling av överklagandet.

1. Yrkande

1.1 Region Skåne yrkar att Högsta domstolen beslutar i enlighet med 42 kap. 18 § rättegångsbalken att dom i målet ska meddelas i enlighet med Region Skånes medgivande utan att någon vidare prövning i målet ska ske och återförvisar målet till Kristianstad tingsrätt för vidare handläggning.

2. Tvistefrågan

2.1 Tvistefrågan gäller om det är tillräckligt att tingsrätten förpliktar Region Skåne att utge skadestånd i enlighet med Region Skånes medgivande eller om det även krävs att domstolen prövar om överträdelse av artikel 8 i Europakonventionen för mänskliga rättigheter (EKMR) skett för att Sverige ska anses ha tillhandahållit ett effektivt rättsmedel jämlikt artikel 13 i EKMR.

2.2 Olivia har väckt talan mot Region Skåne under åberopande av att Region Skåne i samband med en förlossning har överträtt Olivia s skydd mot påtvingade kroppsliga ingrepp enligt 2 kap. 6 § första stycket regeringsformen,

alternativt rättigheten till skydd för hennes kroppsliga integritet som följer av artikel 8 i EKMR och därvid yrkat ersättning med 75 000 kr för ideell skada.

- 2.3 Region Skåne har medgett yrkat skadestånd men inte kunnat vitsorda och medgeatt Region Skåne överträtt Olivia [REDACTED]s rättighet avseende skydd för hennes kroppsliga integritet.
- 2.4 Region Skåne gör gällande att tingsrätten har varit skyldig att jämlikt 42 kap. 18 § första stycket 3 rättegångsbalken döma i enlighet med Region Skånes medgivande.

3. Omständigheter i korthet

- 3.1 Olivia [REDACTED] blev inskriven vid förlossningsavdelningen vid Skånes universitetssjukhus i Lund den 6 augusti 2017. Den 7 augusti 2017 förlöstes Olivia [REDACTED] varvid bl a yttre press användes.
- 3.2 Olivia [REDACTED] har gjort gällande att den forcerade krystningen och den yttre pressen skett utan hennes samtycke och att sjukvårdspersonalens handlande har utgjort en överträdelse av hennes personliga integritet.
- 3.3 Olivia [REDACTED] har anmält händelsen till IVO¹, Inspektionen för vård och omsorg, och sammanfattningsvis därvid gjort gällande att hon inte fick smärtlindring i enlighet med vad som angetts i förlossningsbrev och att utdrivningen skedde forcerat med yttre press. Hon har även påtalat brister i dokumentationen i patientjournalen.
- 3.4 IVO har den 14 mars 2018 beslutat följande².
- Vårdgivaren kritiserats för att patientens behov av stöd inte kunde tillgodoses.
 - Legitimerade barnmorskan [REDACTED] har brustit i sin skyldighet att dokumentera.
- 3.5 Olivia [REDACTED] gjorde även en skadeanmälan till LÖF, Landstingens Ömsesidiga Försäkringsbolag (numera Löf regionernas ömsesidiga försäkringsbolag) och gjorde gällande att hon drabbats av en förlossningsskada och att sjukvården inte åtgärdat

¹ Tingsrättens aktbilaga 3

² Tingsrättens aktbilaga 5

denna på korrekt sätt. LÖF tillerkände Olivia [REDACTED] ersättning för följderna av att sjukvården inte korrekt åtgärdat förlossningsskadan, men ansåg inte Olivia [REDACTED] vara berättigad till ersättning för nämnda förlossningsskada.³

4. Skäl för prövningstillstånd

- 4.1 Prövningstillstånd ska meddelas eftersom det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen.
- 4.2 *Ordalydelsen i artikel 13 i EKMR ger inte svar på vad som kan anses utgöra ett effektivt rättsmedel*
- 4.2.1 Det går inte att av ordalydelsen i artikel 13 i EKMR utläsa vad som ska anses utgöra ett effektivt rättsmedel. EKMR har överlämnat åt rättstillämpningen att närmare fastställa vad som ska anses utgöra ett effektivt rättsmedel.
- 4.3 *Förarbetena ger inte vägledning*
- 4.3.1 I proposition 2017/18:7 s 11ff berörs frågan om vad som ska anses utgöra ett effektivt rättsmedel.
- 4.3.2 På sidan 12 i nämnda proposition uttalas att ett effektivt nationellt rättsmedel måste innebära att de nationella myndigheterna åtminstone i sak vidgår överträdelsen samt att den enskilde ges tillräcklig och adekvat gottgörelse. På sidan 15 i samma proposition uttalas att det står klart att det finns ett effektivt rättsmedel i Sverige i enlighet med artikel 13 i form av möjligheten att kräva skadestånd och få till en prövning och, vid behov, få ekonomisk gottgörelse för överträdelser av EKMR:s rättigheter. Även på s 59 framgår det att skadeståndstalan utgör ett effektivt rättsmedel enligt såväl EKMR som svensk nationell lagstiftning.
- 4.3.3 Den ovan angivna propositionen ger inte vägledning i de frågor som är aktuella i målet, inte heller ger andra förarbeten det.

³ Tingsrättens aktbilaga 11

- 4.4 *Det saknas svensk praxis på området*
- 4.4.1 Högsta domstolen har i ett par avgöranden berört konflikten mellan svensk nationell lag och vad som följer av EKMR, utan att ha bedömt den i målet aktuella frågan.
- 4.4.2 I NJA 2010 s 168 uttalade Högsta domstolen, punkterna 31-32, sammanfattningsvis att nationell rätt måste kunna frångås när det krävs enligt den konventionstolkning som kommer till uttryck i Europadomstolens avgöranden, men för att göra det bör det krävas klart stöd för det i konventionen eller i Europadomstolens praxis.
- 4.4.3 Högsta domstolen hänvisade till det ovan angivna rättsfallet i NJA 2012 s 1038 I-II, genom att i punkten 14 i mål I ange, att svensk lag i vissa fall kan behöva sättas åt sidan/modifieras för att vara förenlig med konventionen, men för ett åsidosättande krävs klart stöd för att den svenska ordningen är oförenlig med konventionen.
- 4.4.4 I "Flygbolagets medgivande" (NJA 2021 s 1093) prövades konflikten mellan rättegångsbalkens regel om att dom ska meddelas utifrån ett medgivande i förhållande till en persons rätt att få prövat om denne diskriminerats. Fråga var tillämpning av nationell lagstiftning som byggde på ett EU-direktiv. Högsta domstolen inhämtade ett förhandsavgörande från EU-domstolen och domstolen fastslog att nationell domstol inom ramen för den aktuella lagstiftningen ska avstå från att tillämpa en regel av den typ som återfinns i 42 kap. 18 § rättegångsbalken om svaranden lämnar ett orent medgivande. Efter EU-domstolens dom lämnade svaranden ett rent medgivande och Högsta domstolen hade inte anledning att pröva frågan. Högsta domstolens ledamöter gjorde emellertid ett tillägg till domen där de lyfte ett antal problem kopplade till EU-domstolens ställningstagande.
- 4.4.5 Det är värt att framhålla, att Högsta domstolen i NJA 2021 s 1093 aldrig kom att pröva frågan, utan det var endast EU-domstolen som uttalade sig i denna och med tillämpning av EU-rättslig lagstiftning. Inte heller detta mål ger svar på tvistefrågan.
- 4.5 *Det saknas stöd i praxis från Europadomstolen att enbart ett utgivande av skadestånd inte skulle anses utgöra ett effektivt rättsmedel*
- 4.5.1 Europadomstolen har i ett flertal domar fastslagit att förpliktande av utgivande av skadestånd anses utgöra ett effektivt rättsmedel. Däremot framgår det inte av Europadomstolens praxis att nationell domstol måste ha fastslagit att en

överträdelse ska ha skett. Gottgörandet genom att utge skadestånd kan anses tillräckligt.

4.6 *Underinstanserna har inte funnit stöd för sina respektive beslut i lag eller praxis*

4.6.1 Av tingsrättens skäl för beslutet framgår att det saknas vägledande avgöranden i den aktuella frågan. Det är av väsentlig betydelse för framtida rättstillämpning att det klargörs i vilken utsträckning som en domstol är skyldig att pröva bakomliggande omständigheter när ett skadeståndsyrkande är medgivet.

5. **Skäl för ändring av hovrättens beslut**

5.1 Inledningsvis ska anmärkas att Region Skåne åberopar vad som anförts i tingsrätten i frågan, se yttrande av den 12 maj 2023, och i hovrätten, se yttrande av den 24 november 2023.

5.2 *Bakgrunden till medgivandet men avsaknaden av erkännande av konventionsbrott*

5.2.1 I den svenska hälso- och sjukvårdens verksamheter genomförs en mängd olika vårdåtgärder varje dag. I regel tas, inom den frivilliga hälso- och sjukvården, inga beslut i kommunallagens eller förvaltningslagens mening. Åtgärder inom vården utgör i de flesta fall s.k. faktiskt handlande och inte beslut. Frivillig hälso- och sjukvård bygger i stället på patientens informerade samtycke jml. 3 och 4 kap. patientlagen (2014:821). Alla patienter ska enligt 6 kap. 1 § patientsäkerhetslagen (2010:659) ges sakkunnig och omsorgsfull hälso- och sjukvård som uppfyller kraven på vetenskap och beprövad erfarenhet. Vården ska så långt som möjligt utformas och genomföras i samråd med patienten. Patienten ska visas omtanke och respekt.

5.2.2 Frivillig hälso- och sjukvård innebär dock inte i sig att vare sig vårdgivaren och/eller hälso- och sjukvårdspersonalen på förhand kan lova eller på annat sätt garantera patienter en viss åtgärd eller procedur, eftersom vårdgivaren och hälso- och sjukvårdspersonalen ytterst har ett ansvar att anpassa vård och behandling efter rådande förhållanden och eventuella komplikationer, jfr. 3 kap. 1 § samt 6 kap. 1 och 2 §§ patientsäkerhetslagen. Att det därmed anses ligga i vårdpersonalens sakkunnighet att medicinskt bedöma vilka åtgärder som kan behöva vidtas framkommer även i förarbetena till bestämmelsen om vad god vård är, 5 kap. 1 §

hälso- och sjukvårdslagen (2017:30), tidigare 2 a § hälso- och sjukvårdslagen (1982:763), se prop. 1981/82:97 s. 116 och 118, om att all vård, behandling och rådgivning ska ske i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet samt att patientens rätt till självbestämmande och integritet inte kan vara absolut utan måste vara begränsad av flera skäl.

- 5.2.3 En förlossning innebär i sig ytterst komplexa medicinska bedömningar som resulterar i att vårdåtgärder ofta under tidspress och med svåra avvägningar gällande patientsäkerhet måste göras. En sådan bedömning och sakkunnigt ställningstagande omfattar även när ett samtycke kan anses vara påkallat att efterfråga från patienten. All frivillig vård ska ske med patientens samtycke, se 4 kap. 2 § patientlagen. Samtycket ska föregås av information enligt 3 kap. 1-2 §§ patientlagen.
- 5.2.4 Frågan om när skyldigheten att ge information och krav på uttalat samtycke från patienten till enstaka moment i en sekvens av vårdåtgärder inträder, är dock inte reglerat utan ligger även det inom ramen för den sakkunniga bedömning som aktuell hälso- och sjukvårdspersonal gör under de aktuella vårdförhållandena. Att informera och att patienten ska samtycka är naturligtvis alltid utgångspunkten för all hälso- och sjukvårdspersonal och i alla vårdsituationer. Om ett tillstånd är akut och livshotande får dock vård ges utan samtycke, se 4 kap. 4 § patientlagen.
- 5.2.5 I skalan mellan utgångspunkten om att information ska ges och samtycke infordras och ytterligheten att vårda i livshotande lägen utan samtycke ligger vård- och behandlingssituationer som den nu aktuella, en förlossning. En förlossning är ett oundvikligt, oåterkalleligt vårdbehov som sker i ett flöde, mer eller mindre intensivt där det inte alltid finns möjlighet att inför en viss vårdåtgärd informera och få samtycke, utan enbart utföra vårdåtgärderna (dvs. det faktiska handlandet). När patienten har informerats och samtyckt till vården (förlossningen i detta fall) och vården inletts har patienten därmed inte möjlighet till något "veto" i varje moment. En medicinsk åtgärd kan bedömas vara nödvändig för att hindra ett fortsatt oönskat förlopp eller häva ett medicinskt tillstånd, även om patienten inte just då först blir informerad och därefter samtycker till den enskilda åtgärden i ett vårdförlopp. Med skyldigheten att informera följer även en skyldighet för den som informerar att enligt 3 kap. 7 § patientlagen så långt som möjligt försäkra sig om att mottagaren har förstått innehållet i och betydelsen av den lämnade informationen. I en

förlossningssituation när en födande kvinna är påverkad av situationen är det många gånger omöjligt.

- 5.2.6 Ett informations- och samtyckesförhållande kommer därmed inte alltid att förekomma för varje enskilt vårdmoment. I det enskilda fallet får läggas att en förlossning i sig innebär ett förlopp som är oåterkalleligt och som i sig vanligen innehåller vårdmoment som innebär ett snabbt händelseförlopp samt ett brett spektrum av varierande omständigheter i övrigt som kan vara bidragande orsaker till att informations- och samtyckesinhämtning underlåts i en vårdssituation (dvs. även om det retrospektivt egentligen borde ha skett i just den stunden).
- 5.2.7 En absolut rätt till prövning i sak innebär samtidigt en presumtion för att det kan anses utgöra en överträdelse av rättigheter i EKMR att inte i alla lägen, för varje enskilt vårdmoment informera och utkräva samtycke från patienten. Det skulle leda till och innebära en omöjlig vård- och behandlingssituation som inte skulle vara patientsäker. Hälso- och sjukvårdspersonalens sakkunniga bedömningar utifrån vetenskap och beprövad erfarenhet skulle inte längre få något värde, då bedömningen att i vissa lägen underlåta att informera och inhämta samtycke ävenså skulle innebära ett konventionsbrott och skadeståndsansvar. Vården skulle inte längre så långt som möjligt kunna utformas i samråd med patienten då vårdpersonalens handlingsutrymme skulle vara obefintligt.
- 5.2.8 Svensk hälso- och sjukvårdsrätt vilar inte heller på någon form av kontraktuell relation mellan patienten och vårdgivaren eller den enskilda hälso- och sjukvårdspersonalen. Ett förlossningsbrev är inte ett bindande avtal för vårdpersonalen utan behandlingsönskemål som vårdpersonalen på ett sakkunnigt sätt bedömer utifrån vetenskap och beprövad erfarenhet i förhållande till det aktuella vårdförloppet och de avvägningar som behöver göras där. I vilken utsträckning en vårdgivare på kontraktsrättslig grund kan binda sig att uppnå ett visst vårdresultat har inte uppmärksammats av lagstiftaren och därmed tillämpas det inte heller i regionerna. Utgångspunkten i vårdförhållanden är att vårdgivare eller hälso- och sjukvårdspersonal aldrig kan garantera att alla sjukdomar och skador fullständigt kan botas eller att behandling kan ske helt utan bieffekter. Vid jämförelse mellan bestämmelsen om behandlingsskada i 6 § 1 st. 1 p. patientskadelagen (1996:799) och ansvaret för hälso- och sjukvårdspersonal i 6 kap. 1-2 §§ patientsäkerhetslagen, syftar den förstnämnda endast till att försäkra patienten om att den erhållna vården

utförs på ett yrkesmässigt och vedertaget sätt vilket på intet vis innefattar någon garanti för ett lyckat vårdresultat. I detta fall har patienten erhållit ersättning enligt patientskadelagen genom LÖF.

- 5.2.9 Händelsen är, så långt som är möjligt utredd och kartlagd genom ansvarig tillsynsmyndighet för vårdgivare och hälso- och sjukvårdspersonal. IVO har i detta fall kritiserat vårdgivaren och hälso- och sjukvårdspersonalen för att patientens behov av stöd inte kunde tillgodoses och för den bristande dokumentationsskyldigheten. Den personal som var i tjänst den aktuella natten har inte i vidare utsträckning än vad som tidigare skett inom ramen för IVO respektive LÖF:s behandling av respektive ärende velat medverka i nuvarande rättsprocess.
- 5.2.10 Mot bakgrund av vad som ovan anförts har vårdgivaren inte underlag för att närmare bedöma vad som hänt eller inte hänt under den aktuella förlossningen. I realiteten kan därmed Region Skåne varken vitsorda eller förneka de faktiska omständigheterna i målet. Därmed saknas förutsättningar att såsom Olivia anför, pröva målet utifrån ett vitsordande av omständigheter i sak. Regionen är hänvisad till att enbart medge Olivia s ekonomiska yrkande.
- 5.2.11 En dom grundad på Region Skånes medgivande av yrkat belopp - utan prövning i sak och oavsett svarandens inställning i själva processen – utgör i sig ett effektivt rättsmedel och ska därmed kunna anses vara ett objektiva erkännande av kränkta rättigheter.
- 5.2.12 En dom grundad på Region Skånes medgivande av yrkat belopp motsvarar i detta mål samma ekonomiska resultatet som Olivia skulle kunna uppnå efter en fullständig prövning och respektive domslut, oavsett om domstolen dömt utifrån ett medgivande eller utifrån en materiell prövning, skulle därmed ha samma lydelse och innehåll. En fullständig process skulle därmed inte gagna någon av parterna ekonomiskt och inte heller vara god processekonomi för domstolsväsendet.

Malmö den 14 februari 2024

